

PAPER DETAILS

TITLE: Türkiye'de Psikolojik Danma ve Rehberlik (PDR) Mesleki ve Psikolojik Danman Eitimi

AUTHORS: Emel ÜLTANIR

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/161027>

Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi

Emel ÜLTANIR*

Özet – Hızlı toplumsal değişme ile, Türkiye’de çocuk ve gençlerin uyuşturucu, şiddete yönelme, okula devamsızlık gibi problemlerinde artış olmuştur. Çağdaş eğitim sisteminde, özellikle eğitim kurumunda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine duyulan gereksinim kaçınılmaz olmuştur. VII.,VIII. ve IX. Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin başlamasında olduğu kadar, bireylerin kişisel problemlerinin çözümünde de yardımcı olmuştur. 60’lı yıllardan başlayarak, Eğitim Fakülteleri’nde, PDR lisans programlarına başlanmıştır. Psikolojik danışma ve rehberlik lisans eğitiminin üniversitelerimizde yaklaşık 40 yıllık bir deneyimi vardır, bununla birlikte okullarda rehberlik hizmetleri bakımından beklenen düzeyin çok altında olduğumuz açıktır. Ülke genelinde, 22 PDR programı bulunmaktadır. Lisans programlarının yeniden düzenleme çalışmaları da yapılmıştır.

Anahtar kelimeler – Psikolojik danışmanlık mesleği, psikolojik danışma hizmetleri, psikolojik danışma ve rehberlik lisans programı.

Abstract – *The Psychological Counseling and Guidance (PCG) as a Profession and Training of Counselor in Turkey* – There has been an increase the use of drugs, inclination towards vandalism, dropping out from school by children and youth in Turkey because of the fast social change. The need for the psychological counseling and guidance system has become unavoidable in the contemporary educational system. The decisions made at the 7th, 8th and 9th National Education Councils helped not only the start of psychological counseling and guidance at schools but also the solution of individual problems. Psychological Counseling and Guidance undergraduate programs have been carried out in the Educational Faculty since the beginning of 60s. Although there is a 40 year-experience in the field it is clear that the guidance services at schools is much lower than expected. There are 22 Psychological Counseling and Guidance undergraduate programs in the country. There have been studies to reorganize the undergraduate programs.

Key words – Psychological counseling as a profession, services of psychological counseling, undergraduate program of the psychological counseling and guidance.

Giriş

Bir Meslek Olarak Psikolojik Danışma

Tarih boyunca çeşitli kimseler ve çeşitli meslek sahipleri, yardım arayanlar, başkalarından daha az şanslı olanlar ya da basitçe bir arkadaşının verebileceği rahatlığa ihtiyacı olanların özgüven kazanmalarına yardım etmişlerdir. Eski dönemlerde kabile üyeleri arasındaki yardım ilişkilerinin, onların hayatta kalma becerilerini öğrenmelerine

* Emel Ültanır, Prof. Dr., Mersin Üniversitesi, Yenişehir Kampüsü, Eğitim Fakültesi, Eğitimde Psikolojik Hizmetler ABD Öğretim Üyesi, <emultanir@yahoo.de>.

odaklandığı düşünülebilir. Medeniyet ilerledikçe bu ilişkiler gencin kişisel, sosyal ve canlı kalma becerileri bakımından, yeterlilik kazanması için onu motive eder. Tarih çeşitli yardım ilişkilerinin kültürler içinde ve kişiler arasında biçimlendiğini gösterir. İnsanlar arası etkileşim ve iletişimlerin tümünde bireyler, saygı duydukları arkadaş ve meslek mensuplarından akıl ve öneri ararlar. Çoğu örneklerde yardım arayanlar, kendileri ve başkalarıyla ilişkilerine yönelik konular çevresinde dönüp dururlar.

Çoğunlukla bu ilişkiler, kişisel kabul, sosyal ait olma ve gelecekteki amaçların neler olduğu gibi soruları içerir. Birey, “Ben kimim?”, “Nereye aitim?”, “Yaşamımda ne yapmalıyım?” diye sorar. Bireye bu ve benzeri diğer sorularda yardım edenler, destek sağlayıcı bir atmosfer içinde beklenen amaçları araştırabilen bir başarı planını oluştururlar. Bu yardım süreci, bilgi toplama, bireyin farkında olması, seçenek ve amaçları araştırma ile kendine bir yön seçme şeklinde olup, aslında psikolojik danışma mesleğinin tanımıdır. Psikolojik danışma mesleği, bireyin ihtiyaçlarını saptayan bir ilişkiyi yerleştirme, bu ihtiyaçların doyumuna hizmet etme, stratejileri desenlendirme, kararlarına etkili yardım planlarını gerçekleştirme ve benlik farkındalığını [*self-awareness*] geliştirmeye yardım etme sürecidir (Schmidt, 1996).

Gibson ve Mitchell (1995)’e göre, Wilhelm Wundt’ın 1879’da Leipzig Üniversitesi’nde Psikoloji Enstitüsünü kurması ile psikoloji ayrı bir uzmanlık, araştırma ve öğretim alanı olan bir disiplin olarak tanınmıştır. Psikolojinin gelişimine paralel olarak daha sonra ortaya çıkan, psikolojik danışma mesleğindeki gelişim hareketi, 1909’larda fiziksel ve psikolojik problemlili çocuklarla çalışmış olan William Healy ve eşinin yerleştiği çocuk rehberliği klinikleriyle gelişmiştir. Healy ile başlayan çocuk rehberliği klinikleri [*child guidance clinics*] yirminci yüzyılın başlarında Amerika’da 100’ün üzerine çıkmıştır (Nugent, 1994).

Yirmibirinci yüzyılın koşullarında internet, bilgisayar, televizyon ve telefon gibi iletişim sistemlerinin, dünyadaki güncel olayların ve değişen teknolojilerin toplumsal değişime etkileri olmaktadır. Hızla değişen toplumsal koşullarda, bireylerin karşılaştıkları “bireysel, eğitimsel ve mesleksel sorunlarının” çözümü ve bu konularda optimal kararlar verebilmeleri için profesyonel anlamda yardım sağlama hizmeti, “psikolojik danışman”larla gerçekleştirilmektedir.

Türk Eğitim Sisteminde Psikolojik Danışma ve Rehberliğin Önemi

Ülkemizin gerçekleri göz önünde bulundurulduğunda, okullarda alkol ve uyuşturucu kullanmaya yönelme; okul vandalizmi adı verilen hırsızlık, okul araç-gereçlerine zarar verme, okul zorbalığı, intihar, ve okul devamsızlıklarındaki artış gibi olumsuz tutum ve davranışların giderek artmasının yanı sıra; gençlerin de mesleksel yönelimlerine uygun olan eğitsel yönlendirme hizmetlerine duyulan gereksinimlerinin arttığı görülmektedir. Çocuğun ruh sağlığının olumlu yöndeki gelişmesinin, onun okuldaki başarısı üzerindeki olumlu etkileri bilinmektedir. Bu gereksinimler, çağdaş eğitim sisteminde

psikolojik danışma ve rehberlik mesleğinin hizmetlerine duyulan talebi giderek arttırmaktadır.

Bu amaçla, anaokulu ve ilkokul dönemlerinden itibaren çocuklara gelişimsel özelliklerine uyan Psikolojik Danışma ve Rehberlik yaklaşım süreçlerinin uygulanması ve okullardaki öğretimin kalite sorununa dikkat edilmesi gerekmektedir. (Morse ve Russel, 1988; Ültanır, 2003). Gelso ve Fretz (1992) psikolojik danışmanların rollerini çare bulucu, önleyici ve geliştirici özellikli olarak belirtmişlerdir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın da “Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nin 12. maddesinde, “örgün ve yaygın eğitimdeki PDR hizmetlerinde sorunlara, erken müdahale ve özellikle sorunun oluşmamasına yönelik gelişimsel ve koruyucu yaklaşım esastır” ifadesi yer almaktadır (17.04.201 tarih ve 24376 sayılı Resmi Gazete). Bu bağlamda, çağdaş, sağlıklı ve verimli bir eğitim-öğretimin gerçekleştirilmesi, ancak psikolojik danışma ve rehberlik alanının yaklaşım, ilke ve tekniklerinin benimsenip uygulanmasıyla olasıdır.

Türkiye’de son yıllarda gençlerde şiddet [*vandalism*] ve saldırganlık davranışları, özellikle göçlerin yapıldığı bölgelerde ve büyük kentlerde giderek artırmıştır. Mersin ilinde yüksek lisans çalışması yapan öğretmenlerin gözlem sonuçlarından ve Eğitim Fakültesi’nin tezsiz yüksek lisans programlarındaki seminerlerden alınan bilgilerde, “Çeşitli bölgelerde bulunan maddi durumları zayıf öğrenciler arasında sigara, tiner kullanma gibi alışkanlıkları bulunan çocukların, ailelerinden sevgi göremedikleri için okulda olay çıkararak ilgi çekmeye çalıştıkları” ifade edilmiştir.

Yılman (1996)’ın yaptığı araştırmada, ortaöğretim ve üniversite gençleri üzerinde, alkol ve uyuşturucu madde kullanım oranları saptanmıştır. Bu oran ortaöğretimde kızlarda %03, erkeklerde %04; üniversite öğreniminde kızlarda %03, erkeklerde ise %1.6 olarak bulunmuştur.

Türkiye’de intihara girişenlerin büyük bir çoğunluğu, Avrupa’daki gibi 15-24 yaş arasındadır. Erkekler arasında intiharı gerçekleştirme, kadınlar arasında ise girişme riskinin daha yüksek olduğu görülmüştür (Sayıl ve Devrimci-Özgüven, 2002). Bu durumlarda alkol, uyuşturucu, intihar v.b. gibi faktörlerle karşılaşmadan önce, çocuk ve gençlerin yaşam mücadeleleriyle başa çıkabilmeleri için, onların erken yaşlardan itibaren aileleri, okulda öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından desteklenmeleri gerekmektedir.

Türkiye’deki ailelerin genelde koruyucu bir davranış yönelimi içinde oldukları ve gençlerin bugünkü problemlerini çözme çabalarında yetersiz kaldıkları gözlenmektedir. Ergenlik dönemi, gencin daha bağımsız olması ve kendine yeter hale gelmesi için bir hazırlık dönemidir. Şehirde yaşayan ve özellikle orta ve üst sosyoekonomik düzeyli olan günümüzün Türk ailelerinde, “çocuk merkezli yetiştirme tutumu” benimsenmiştir. Kulaksızoğlu (2000)’na göre, bu ailelerde hemen her şey çocukların isteklerine göre düzenlenmekte ve çocuğun bakımından sorumlu olan anne ve büyükanneler çocukların

isteklerinin yerine getirilmesine destek vermektedirler. Çocuğa çok az sorumluluk verilmekte ve yaşına uygun kuralları öğrenmeleri için eğitim verilmemektedir.

Bu anlamda, her sosyoekonomik düzeydeki ailelerin çocuk ve gençlerinin karşılaştıkları yaşam problemleri giderek artmakta ve karmaşıklaşmaktadır. Gibson & Mitchell (1995)'e göre, önleme programları bireyin yaşamı ya da güvenliği tehdit altına girdiğinde istenmektedir. Sadece önleme ve çare bulma çalışmalarını psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleriyle gerçekleştirmek yeterli olamamaktadır. Çocuk ve gençlerin büyümeleri ve gelişmeleri sırasında, gelişimci bir anlayışla onların daha özgüvenli, daha yeterli olabilmeleri ve kendi özelliklerini geliştirmeleri yönünde optimal bir çevrenin sağlanması gerekmektedir. Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin amacı, sadece gençlerin sorunlarını çözmeye çabalamaları sırasında yardım etmek değildir. Onların kendi sorunlarını etkili ve en uygun yollarla çözebilen, olumlu benlik algıları gelişmiş bireyler olarak geliştirebilmeleri yönünde de destek vermektir.

Bu çalışmanın amacı, ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik mesleğinin hizmetlerine özellikle okullarda duyulan gereksinim ile, PDR öğretim alanının ve tarihçesinin belirtilmesidir. Bunun ötesinde, PDR lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının olan durumlarından yola çıkarak olası durumlar hakkında vardamalarda bulunmaktadır.

Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetleri

Tarihsel Bir Bakış

Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik hizmetleri kavramsal düzeyde 1950’li yıllarda başlamıştır. Türkiye ile USA arasında 1947’de yapılan işbirliği ve karşılıklı yardım anlaşması çerçevesinde, Türk Milli Eğitiminin yenileşmesi çabalarıyla ilgili olarak eğitimin çeşitli dallarında uzman personel yetiştirmek üzere Amerika Birleşik devletlerine öğrenciler yollanmıştır. Özgüven (1999)’a göre, ellili yılların başında ülkemize (1952-53) John Rufi, Ellswarth Tompkins, Mills ve Lester Bills gibi eğitim ve rehberlik uzmanları ve üniversitelerin eğitim alanındaki öğretim üyeleri davet edilmiştir. Bunların hazırladığı raporda, öğretimde bireysel farklılıklara dikkat edilmediği belirtilerek, öğrenci gelişim ve gereksinimlerine uygun daha işlevsel öğretim programlarının yapılması önerilmiştir. Bunlara bağlı olarak, öğretmenlerin de bu yeni eğitim sistemine uygun olarak yetiştirilmesini ve okullarda öğrenci rehberlik hizmetlerinin başlatılmasını önermişlerdir.

Türkiye’de planlı kalkınma döneminin benimsediği ilkeler çerçevesinde, Milli Eğitimin Şura kararlarında ve Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Psikolojik Danışma ve Rehberlikle ilgili olarak alınan kararların bu alanın oluşumunu başlatan etkileri olmuştur. Milli Eğitim sisteminde okul rehberlik hizmetlerine yer verilmesi görüşü ilk olarak VII. ve VIII. Milli Eğitim Şuralarında şu şekilde ele alınmıştır.

1962 yılında toplanan VII. Milli Eğitim Şurasında; “Okullarda öğrenciye yardımda bulunacak rehberlik hizmetleri konusunda; Öğrencilerin özelliklerine uygun eğitim görebilmeleri, buna paralel olarak en uygun mesleğe yönelmeleri, objektif ölçme araçları ve yetişmiş elemanların kısa zamanda sağlanması, öğrencilerin gelişimleri hakkında sistemli bilgilerin kaydedilmesinin gerekliliği” önerilmiştir (VII. Milli Eğitim Şurası, 5-15 Şubat, 1962).

1970 yılında toplanan VIII. Milli Eğitim Şurasında ise, lise öğretim sisteminin yeniden düzenlenmesi ve yüksek öğretime geçmenin önemi vurgulanmıştır. Buna göre, öğrencilerin ilgi, yetenek ve motivasyonuna göre, “ortaöğretimde farklı branşlara”, “Yükseköğretime”, “mesleğe” ve “hayata ve iş alanlarına” hazırlayan programlara yönlendirilmelerine ağırlık verilmiştir. Ayrıca, 9. sınıfların “Yöneltme sınıfı” olması, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda bir “öğrenim koluna” ayrılabilmesi için “temel derslerin” yanında “seçmeli derslere” de yer verilmesi gibi temel kararlar alınmıştır (VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970).

1967 yılında İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında Milli Eğitim Bakanlığı’nca, okullarda planlı ve programlı rehberlik uygulamalarının başlatılması öngörülmüştür (Kalkınma Planı II, 1967: 258)

Daha sonra İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı ve VIII. Milli Eğitim Şurası kararlarıyla ilgili olarak, 1970-1971 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı’nca “Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Servislerinin Kuruluşu ve Görevleri ile İlgili Esaslar” (MEB. Tebliğler Dergisi 1619, 1970) geliştirilerek, 24 lisede öğrencilerin ders seçme, program seçme ve meslek seçme kararlarına yardım etmek üzere okullarda PDR hizmetleri başlatılmıştır.

IX. Milli Eğitim Şurasında ülke düzeyinde orta dereceli okul programlarında rehberlik çalışmaları “rehberlik saati” adı altında iki saatlik zaman diliminin ayrılması kararlaştırılmıştır. 1974-75 öğretim yılında bütün orta dereceli okullarda rehberlik çalışmaları başlatılmıştır (MEB: Teb. Dergisi. 1805, 16.9.1975).

Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programları

Türkiye’de, PDR alanında ilk lisans programı, 1965-1966 öğretim yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde “Eğitim Psikolojisi ve Rehberlik Bölümü” adıyla kurulmuştur (Kuzgun, 1993). 1982 yılında 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun yürürlüğe girmesiyle, psikolojik danışma ve rehberlik alanında eleman yetiştirmek üzere, üniversitelerde “Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı” adıyla lisans düzeyinde “Psikolojik Danışma ve Rehberlik” programları başlatılmıştır. Literatüre göre, okullarda her 250 ya da 300 öğrenciye bir psikolojik danışman düşmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak görev yapan rehber öğretmenlerin sayısal dağılımları şöyledir (MEB; 2004 istatistiksel işlemleri verileri):

- İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak görev yapan, 2338 erkek ve 3100 kadın olmak üzere toplam 5473,
- Rehberlik Araştırma Merkezleri Rehber Öğretmen sayıları, 527 erkek ve 390 kadın olmak üzere toplam 917,
- Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nde, 347 erkek ve 330 kadın olmak üzere toplam 689,
- Ortaöğretim Genel Müdürlüğü'nde, 1207 erkek ve 1316 kadın olmak üzere toplam 2539,
- Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü'nde 60 erkek ve 35 kadın olmak üzere toplam 95,
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğü'nde, 62 erkek ve 75 kadın olmak üzere toplam 138,
- Ticaret Turizm Öğretimi Genel Müdürlüğü'nde 238 erkek ve 268 kadın olmak üzere toplam 507,
- Erkek Teknik Öğretimi Genel Müdürlüğü'nde 365 erkek ve 295 kadın olmak üzere 663,
- Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü'nde 106 erkek ve 291 kadın olmak üzere toplam 399.

Bu görünümlere göre, Milli Eğitim Bakanlığı'nda görev yapan tüm rehber öğretmenlerin toplam sayıları 11.420'dir. Bunların yaklaşık %45'i, alan dışından gelen elemanlar olup, bu sayı mevcut okullar için yetersizdir. Hatta bugün okulların hepsinde henüz rehberlik örgütü bulunmamaktadır.

Ülkemizde PDR lisans programlarından mezun olanların, ülke ihtiyaçları nedeniyle ağırlıklı olarak okullarda (ilköğretim ve ortaöğretim), üniversitelere hazırlık yapan özel dershanelerde ve her üniversitede bulunmamakla birlikte, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde istihdam edilmeleri nedeniyle, daha çok *okul psikolojik danışmanı* elemanı olarak yetiştirildikleri söylenebilir. Ülkemizde en yaygın olarak; okul ve eğitimle ilgili güçlüklerle meslek seçimi konusunda yardım hizmetlerinin yapıldığı (eğitimsel danışmanlık ve kariyer danışmanlığı) okul psikolojik danışmanlığı, evlilik ve aile danışmanlığı, bireysel ve grupla danışmanlık çalışmalarının yapıldığı terapötik danışmanlık, kamu ve özel kuruluşlarda halkla ilişkiler danışmanlığı, özel eğitim kurum ve kuruluşlarında psikolojik danışmanlık hizmetleri gerçekleştirilmektedir. Psikolojik Danışmanlık hizmetleri, özel psikolojik danışmanlık merkezlerinde ve kamu kuruluşlarında sürdürülmektedir. Buna ilave olarak, son yıllarda sağlık ve endüstri kuruluşlarında da PDR mezunlarının çalıştıkları gözlenmektedir.

Ülkemizde psikolojik danışman olabilmek için lisans düzeyinde PDR programından mezun olmak yeterlidir. Ayrıca psikolojik danışman olarak yetişen ve eğitim, sağlık ve endüstri kurumlarında çalışan elemanlar, önce profesyonel psikolojik danışman olarak, daha sonra da çalıştığı kurumun elemanı olarak tanınırlar. Üniversitelerde lisans

programları, 4 yıl (8 sömestre) olup, öğrenciler merkezi Öğrenci Seçme Sınavı sonuçları (ÖSS) puanlarıyla programa kabul edilirler. PDR lisans programına, liseyi bitiren mezunlar arasından *eşit ağırlıklı puanla* yani Türkçe-Matematik puanı ile öğrenci alınır. PDR öğretim programları, genellikle 140-150 ve üstü kredilik bir programla yürütülmektedir. 2004-2005 yılı PDR lisans programları halen, birinci öğretim programı (gündüz) 20, ikinci öğretim programı (gece) 5 ve özel üniversitelerde 2 olmak üzere toplam 27 programdır (ÖSYM 2005, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi-ÖSYS).

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programlarının Bugünkü Yapısı

1996 yılında YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında, ülke çapında uygulanmak üzere psikolojik danışma ve rehberlik lisans programları geliştirilmiştir. Ancak psikolojik danışman eğitimi veren her programda genelde öğretim üyelerinin çalıştıkları alanlara öncelik verildiğinden, zorunlu ve seçmeli derslerin belirlenmesinde ve kredilerinde farklılıklar olabilmektedir.

Programa kaydolun öğrenci sayıları, üniversitelerde 30 ile 40 arasında değişmektedir. Beşinci yarıyıldan itibaren lisans programlarına bazı seçmeli dersler konulmaktadır. PDR programlarının yeniden düzenlenmesi için son iki yıldır ülkedeki anabilim dalı öğretim üyeleri tarafından çalışmalar yapılmıştır. 23-24 Ekim tarihleri arasında Konya Selçuk Üniversitesi ve 29-30 Nisan tarihleri arasında Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakülteleri'nde yapılan PDR lisans programlarıyla ilgili ülke bazında yapılan toplantılarda, “Yeni PDR Lisans Programının Program Hedefleri ve Öğretim Programı”nı düzenleme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar ile Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi PDR lisans programlarına ilişkin gözlem ve deneyimlerime dayalı olarak, PDR programındaki mevcut durumu şu başlıklar altında özetleyebilirim:

- Alanın derslerinin bir kısmı ilk yılda okutulan Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ile Türkçe Dersleri gibi tüm Eğitim Fakültelerinin birinci ve ikinci yarıyıldan okutulmakta olan “Ortak ve Zorunlu Derslerdir”.
- Bireyin her aşamadaki “Büyüme ve Gelişimi” ile “Sosyal, Kültürel ve Eğitim Temelli Dersler” içinde Öğrenme Psikolojisi, Gelişim Psikolojisi, Sosyal Psikoloji, Program Geliştirme ve Öğretimi ile Eğitim Yönetimi gibi dersler bulunmaktadır. Bu alanlardaki dersler, bireylerin toplum yapısı içindeki rollerini, toplumsal yapıyı etkileyen öğeleri, bireyin gelişimlerine göre, öğrenme çevresinin etkili ve donanımlı olarak nasıl düzenlenebileceğini hedeflemektedirler.
- “Bireyi Tanıma ve Değerlendirme” ile “Meslek Rehberliği ve Danışmanlığı” dersleri bireyi tanıma ve değerlendirme teknikleri, ölçeklerin tanıtılması, uygulanmasına ağırlık verir. Bireylerin mesleki olgunlaşmalarına ve kendi

özelliklerini tanımlarına bağlı olarak meslek seçimi yapmaları ile ilgili yaklaşımları tanıtır. Ülkemizde meslek seçimi liseyi bitiren öğrencilerin (ÖSYM-Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezinin) sınavında aldıkları sözel, sayısal ve dil puanlarıyla gerçekleşmektedir. Öğrenciler, bu sınavdaki puanları doğrultusunda programlara girebilirler. PDR programları, lise mezunları için Eğitim Fakültelerinin programları içinde istihdam olanaklarının zengin olması nedeniyle, en fazla tercih edilen program durumundadır.

- “Yardım Becerileri, Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Kurum Deneyimi” dersleri psikolojik danışman adayının okul ortamında iş gören olarak bulunmaları ve alandaki öğretmen, yönetici ve psikolojik danışmanların karşılaştıkları somut uygulamaları görmeleri açısından önemlidir. Okullarda Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, Psikolojik Danışma Uygulamaları ve Seminer derslerinin uygulanmasında ülkemizdeki programlar arasında farklılıklar görülmektedir. Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri derslerinde, bireysel ve grupla uygulama sayıları, yapılan uygulamaların bireysel ve grupla gözetimlerinin [supervision] yapılması için gerekli olan minimum saatler belirlenir. İyi donanımlı PDR merkezleri bulunan Eğitim Fakülteleri “Bireysel ve Grupla Psikolojik Danışma Uygulama Dersleri” için laboratuvar oluşturmaktadır. Bu nedenle, Üniversitelerin, Eğitim Fakültelerinde PDR merkezlerinin oluşumu için finansman ayrılması gerekmektedir. Bazı programların PDR merkezleri ya da PDR laboratuvarları gerekli donanıma sahip olmakla birlikte, hepsinin aynı özelliklerde olduğu söylenememektedir.
- “Araştırma ve Program Değerlendirme Dersleri: Sistematik araştırma yöntemleri, temel istatistik bilgileri ve araştırmaların yasal ve etik dayanaklarına ilişkin anlayış kazandırmayı hedefler.

Sonuç olarak, ülkemizde özellikle lisans programlarının yeniden düzenleme çalışmalarının yapılmasına rağmen, Fakülte’lerdeki PDR programlarının oluşturulmasında, ders kredilerinin ve uygulama derslerine ayrılacak olan saatlerin belirlenmesinde, programdaki elemanlarının sayısının ve sahip oldukları alansal yönelimlerinin etkileri olmaktadır. Bu durumda ülke bazında, anabilim dalları öğretim üyelerinin katıldığı toplantılarda alınan kararlar da tavsiye kararları niteliğini taşımaktadır. Zorunluluğu yoktur.

Yüksek Lisans ve Doktora Programları

PDR alanında Yüksek Lisans düzeyinde öğrenim görmekte olanlar, genellikle PDR programından mezun olmuş ve alanda bir ya da daha fazla süre görev yapmış olanlardır. Programa Eğitim Fakültesi’nin diğer alanlarından mezun olanlar, kabul edilmemektedirler. Çünkü, PDR lisans programındaki temel bilgiler lisans üstü programı sürdürebilmek için zemin oluşturmaktadır. Ayrıca deneyimli olan psikologlar

da tamamlama programını aldıktan sonra, PDR lisans üstü programlarına kabul edilmektedirler.

Yüksek lisans mezunları, doktora programlarına devam edebilirler, ya da eğitim, sağlık ve endüstri alanlarındaki görevlerini sürdürmeye bir uzman olarak ve daha fazla bilgi ve beceri kazanmış olarak devam ederler. Lisans üstü derslerin kredileri genelde uygulamalı derslerle birlikte yaklaşık olarak 24 kredilik ve bir yılda tamamlanabilen derslerden oluşmaktadır. Tez süresi ise normal koşullarda bir yıl olarak belirlenmektedir. Yüksek lisans öğretimleri, tek bir Psikolojik Danışma ve Rehberlik programı şeklinde yapılmaktadır. “Kariyer Danışmanlığı” [*careers counseling*], “Terapötik Danışmanlık” [*therapeutic counseling*] ve “Evlilik ve Aile Danışmanlığı” [*marriage and family counseling*] gibi farklı programlar henüz bulunmamaktadır.

Doktora programı, ülkemizde doçent ve profesör unvanlı öğretim elemanlarının bir ya da daha fazla olduğu ve yeterli öğretim üyesinin bulunduğu programlarda, Yüksek Öğretim Kurumu’nun onayı ile açılabilir. Genelde amaç, Üniversitelere akademisyen ve araştırmacı yetiştirmektir. En az 21 kredilik olmak üzere bir ya da bir buçuk yıllık ders programlarından oluşmaktadır. Günümüzde özellikle doktora derecesini ve belli bir dil puanını almış olan öğrenciler, üniversitelerde öğretim elemanı olarak kadro bulabilmektedirler. Programlar genelde, öğretim üyelerinin araştırma alanlarındaki yönelimlerine ve odaklandıkları ders ve konu alanlarına yönelik olarak düzenlenmektedir. Yüksek lisans programlarındaki gibi doktora programlarında farklı eğitim düzeylerinde (kariyer, evlilik ve eş danışmanlığı gibi) farklı programlar bulunmamaktadır.

Sonuç

Bugün ülkemizde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik lisans programları, Üniversite düzeyinde 40 yıldır psikolojik danışman yetiştirmektedir. Bu programlar da *okul temelli model* yaklaşımı benimsenmiştir. Alanın gelişmesi bakımından bazı öneriler, ileri sürülebilir:

- Okullardaki uygulamalarda, psikolojik danışman merkezli bir yaklaşımdan vazgeçilmemelidir. Çünkü, öğrenci sorunu olduğunda öncelikle öğretmene başvurmakta, öğretmen de psikolojik danışmandan destek almaktadır.
- Psikolojik danışmanların okuldaki, daha önemlisi ilköğretimdeki işlevleri içinde, öğretmen, yönetici ve ana-babalarıyla konsültasyon yapmak bulunmalıdır. Ayrıca, PDR hizmetlerinin öğretmenle işbirliği içinde yapılması gerekmektedir. “*Öğretmen asıl unsur değildir. Psikolojik danışmanın sorumluluğunda, öğretmen, veli ve yönetici işbirliğiyle yürütülmesi anlayışı*” kabul edilmelidir.
- Psikolojik danışma ve rehberlik biliminin, akademik eğitiminin tek ve belirli bir programla verilmesi yerine, kariyer ve terapötik danışmanlık gibi farklı

dallardan oluşan Yüksek lisans ve doktora programlarıyla yapılandırılmasına geçilebilir.

Kaynaklar

- DPT. (1967). *Kalkınma planı: İkinci beş yıl, 1968-1972*. Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası.
- Gelso, C.J. ve Fretz, B.R. (1992). *Counseling psychology*. Forth Worth, TX: Harcourt Brace.
- Gibson, R.L. and Mitchell, M.H. (1995). *Introduction to counseling and guidance*. (4th Ed). Merrill, Prentice Hall.
- Kulaksızoğlu, A. (2000). *Ergenlik psikolojisi*. (3. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuzgun, Y. (1993). Türk eğitim sisteminde rehberlik ve psikolojik danışma. *Eğitim Dergisi*, 6, 3-8.
- MEB. <meb.gov.tr/stats/>.
- MEB. (1970). Orta dereceli okullarda rehberlik servislerinin kuruluşu ve görevleriyle ilgili esaslar. *Tebliğler Dergisi*. No: 1619, Ankara,.
- MEB. (1975). *Tebliğler Dergisi*. No.1805, Ankara.
- MEB. (1962). VII. Milli Eğitim Şurası dokümanları. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1991). VIII. Milli Eğitim Şurası, (28 Eylül-3 Ekim 1970): *Çalışma esasları, raporlar, kararlar*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Morse, C.L., ve Russel, T. (1988). How elementary counselors see their role. *Elementary School Guidance and Counseling*, 23, 54-62.
- Nugent, F.A. (1994). *An introduction to professional counseling* (2nd.ed.) New York: Merrill.
- ÖSYM (2005). *Öğrenci seçme ve yerleştirme sistemi (ÖSYS). Yükseköğretim programları ve kontenjanları kılavuzu*. Ankara: Öğrenci Seçme Yerleştirme Merkezi.
- Özgüven, İ.E. (1999). *Çağdaş eğitimde psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara: PDREM Yayınları.
- Sayıl, I., ve Devrimci-Özgüven, H. (2002). Suicide and suicide attempts in Ankara in 1998: Results of the WHO/EURO multicentre study of suicidal behaviour. *Crisis*, 23(1), 11-16.
- Schmidt, J.J. (1996). *Counseling in schools: Essential services and comprehensive programs*. Massachusetts: Needham Heights,.
- T.C. Resmi Gazete, 17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı.
- Ültanır, E. (2003). *İlköğretim birinci kademedede: Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılman, M. (1996). Orta ve yüksek öğrenim gençliğinde keyif verici zehirli madde kullanımı. III. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi özet kitabı, 5-7 Eylül, Bursa.